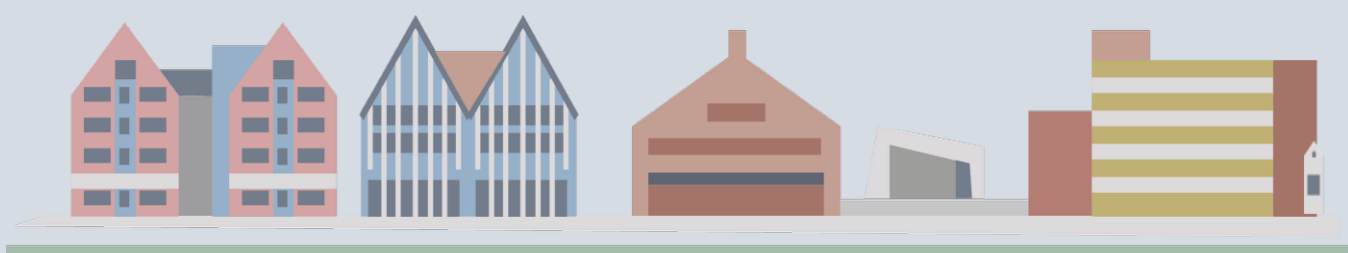

Holmestrand
kommune

BOLIGPOLITISK TEMAPLAN 2024-2027

Kommunestyrevedtak 19.06.2024 – sak 056/24ⁱ

1. Boligpolitisk temaplan 2024-2027 vedtas.
2. Følgende punkt legges til under delmål 5: Kommunen oppfordrer til etablering av aldersvennlige bofelleskap eller kollektivhus.

Endringer er gjort i temaplanen etter vedtak i Kommunestyret 19.06.2024

SAMMENDRAG

Boligpolitisk temaplan viser hvordan kommunen sikrer helhet og langsiktighet på det boligsosiale temaområdet mot 2030. Formålet med temaplanen er å sikre at vanskeligstilte på boligmarkedet skal få bistand til å skaffe seg og beholde en egnet bolig, og å forebygge boligsosiale utfordringer i lokalbefolkningen. Boligpolitisk temaplan 2024-2027 belyser kommunens tilnærming til det boligsosiale temaområdet og forhold som må følges opp i første planperiode. Mål for temaplanen er utledet fra mål i Kommuneplanens samfunnsdel, som temaplanen også skal bidra til å oppfylle. Boligpolitisk temaplan bygger på Holmestrand kommunes ønske om å være en attraktiv, helsefremmende og boligvennlig kommune med en aldersvennlig samfunnsutvikling.

Kunnskapsgrunnlaget er fundamentet til Boligpolitisk temaplan 2024-2027, og gir oversikt over det boligsosiale temaområdet i Holmestrand kommune. En helhetlig oversikt over nødvendige forutsetninger for videreutvikling av kommunens boligsosiale temaområde presenteres sammen med oversikter på ordinære boliger, boliger for vanskeligstilte og boligsosiale behov i lokalbefolkningen. Status på boligspredning i kommunen etter type bolig per skolekrets gjengis, sammen med oversikt på fordeling av innbyggere etter alder i ulike typer boliger. Fremtidig boligbehov i kommunen, slik det kommer frem i forslag til kommuneplanens Arealplan, gjengis også for å gi et helhetlig inntrykk.

Planen forplikter kommunens virksomheter til samarbeid og til rapportering på mål i Boligpolitisk temaplan 2024-2027. Dette som resultatoppfølging, og del av styringsprosessen, i Holmestrand kommune. Resultatene vil beskrives i årsrapporter.

Innholdsfortegnelse

KOMMUNESTYREVEDTAK 19.06.2024 – SAK 056/24	2
SAMMENDRAG	2
Tabeller, figurer og bildetekstlister	4
Leseveiledning og merknader	4
BOLIGPOLITISK TEMAPLAN	5
Formål	5
FNs bærekraftsmål og Kommuneplanens samfunnsdel	6
Mål og delmål fra kommuneplanen	6
Mandat og arbeid med temaplanen	8
Kunnskapsgrunnlaget	10
Det boligsosiale temaområde og FNs bærekraftsmål	10
Mål og strategier	12
Aldersvennlig samfunnsutvikling	13
Delmål og strategier	14
Handlingsprogram og virkemidler	16
Handlingsprogram	16
Virkemidler	17
Økonomiske og administrative konsekvenser	18
Øvrige administrative og økonomiske konsekvenser	18
Vedlegg: Kunnskapsgrunnlag	19
Sluttnoter	19

Tabeller, figurer og bildetekstlister

Tabeller:

Tabell 1: Målbilde

Tabell 2: Medvirkningsaktiviteter

Tabell 3: Aldersfordeling i Holmestrandbefolkningen, over 65 og under 20 år, 2024

Tabell 4: Mål og strategier

Tabell 5: Handlingsprogram

Figurer:

Figur 1: FNs tre bærekraftsdimensjoner

Figur 2: FNs bærekraftsmål 1, 3, 10, 11, 12, 13, 17.

Figur 3: Temaplanens mål og strategier versus FNs bærekraftsmål

Figur 4: Virkemidler

Bildetekstliste:

Figur 1: FNs tre bærekraftdimensjoner 11

Figur 2: FNs Bærekraftsmål 1, 3 10, 11, 12, 13 og 17..... 12

Figur 3: Temaplanens mål og strategier versus FNs bærekraftsmål..... 16

Figur 4: Boligpolitiske og boligsosiale virkemidler 17

Leseveiledning og merknader

Boligpolitisk temaplan 2024-2027 består av dette hoveddokument og et vedlagt Kunnskapsgrunnlag.

⇒ Kunnskapsgrunnlaget skal gi tilstrekkelig informasjon ¹ til at innsatsområder, mål, strategier og tiltak for temaområdet 2024-2027 henholdsvis prioriteres og iverksettes.

Kunnskapsgrunnlaget er detaljert og omfangsrikt. Det gjengir ulike trekk ved det boligpolitiske temaområdet lokalt, formidlet i tekst, tabeller og figurer.

¹ KommuneLOvens¹ i § 13-1 tredje ledd om forsvarlig utredning

BOLIGPOLITISK TEMAPLAN

Boligpolitisk temaplan viser hvordan Holmestrand kommune sikrer helhet og langsiktighet på det boligsosiale temaområdet mot 2030. Mål i temaplanen er utledet fra delmål og strategier i Kommuneplanens samfunnsdel (2). Boligpolitisk temaplan bygger på Holmestrand kommunes ønske om å være en attraktiv, helsefremmende og boligvennlig kommune med en aldersvennlig samfunnsutvikling². Det er lagt til grunn at bolig er en faktor som kan fremme eller hemme helsetilstand og lokal bærekraft, med referanse til Folkehelseprofiler-³ⁱⁱ og utredninger^{iiiiiv} mellom 2022 og 2024.

Temaplanen svarer opp vedtak i Kommunestyre av 8. februar 2023, sak 009/23 «Boligsosial handlingsplan – oppstart av planprosess»^v og vedtak i Hovedutvalg for helse, omsorg og velferd av 25. oktober 2023, sak 046/23, «Boligpolitisk temaplan 2024-2027 – forlenget tidslinje».

Formål

Hovedformålet med Boligpolitisk temaplan er å synliggjøre Holmestrand kommunes ambisjoner i boligpolitikken, og beslutte hvilke mål, strategier og virkemidler som skal benyttes for å realisere disse ambisjonene. Herunder er det et formål å sikre at vanskeligstilte på boligmarkedet i Holmestrand skal få bistand til å skaffe seg og beholde en egnet bolig og at kommunen forebygger boligsosiale utfordringer i lokalbefolkningen. Temaplanen skal sørge for at Holmestrand kommune innfrir nye krav etter Lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet (boligsosialloven)^{vi}, og at innsatsen samtidig bidrar til å nå overordnede mål i kommuneplanens samfunnsdel (2).

En temaplan er kommunens strategiske plan for et spesifikt tema eller område. Temaplaner har gjerne et 12-årsperspektiv, og revideres hvert fjerde år. Dette er Holmestrand kommunes første temaplanen for boligsosialområdet, og den består av følgende tre deler:

1. Boligpolitisk temaplan 2024-2027 (hoveddokument) viser Holmestrand kommunes tilnærming til boligsosialt temaområde med delmål og strategier.
2. Et handlingsprogram med tiltak for planperioden 2024-2027, finnes avslutningsvis i temaplanen (hoveddokumentet).
3. Kunnskapsgrunnlag, temaplanens fundament, ligger som vedlegg til temaplanen. Kunnskapsgrunnlaget gir detaljert beskrivelse av bakgrunn og føringer for boligsosialområdet, lokalt status- og utfordringsbilde spesifikt for Holmestrand kommune.

Årsaken til at det er utarbeidet en temaplan er behovet for et bredere fokus, enn det en «Boligsosial handlingsplan» kan gi. Behovet er en konsekvens av at kommunens ansvar på det boligsosiale feltet ble utvidet og presisert i boligsosialloven som trådte i kraft 1. juli 2023:

«Boligsosialloven presiserer og til dels skjerper kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet. De skjerpede kravene gjelder plikten til å ta boligsosiale hensyn i planleggingen og noe strengere krav til saksbehandlingen» (Prop. 132 L (2021–2022))^{vii}.

² Kommuneplan, Holmestrand kommune, [samfunnsdel 2022-2035](#)

³ Folkehelseprofiler for Holmestrand 2023 og 2024.

FNs bærekraftsmål og Kommuneplanens samfunnsdel

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftmålene utgjør rammeverket for utviklingen av Holmestrand som lokalsamfunn og er fundamentet for innsatsområder i kommuneplanens samfunnsdel. Målene gjelder for alle tjenestoområder og viser behovet for samhandling og samarbeid på tvers for å oppnå ønsket utvikling.

Mål og delmål fra kommuneplanen

Kommuneplanen har fire innsatsområder og hovedmål, og til sammen nitten delmål. Delmålene er knyttet til mer underordnede mål og strategier fordelt på kommunen som lokalsamfunn og kommunen som organisasjon. For Boligpolitisk temaplan er hovedmålene 1, 2 og 3 særskilt relevante:

- ⇒ God helse og livskvalitet gjennom hele livet
- ⇒ Vekst og verdiskaping
- ⇒ Attraktive by- og bygdesenter

Samfunnsdelens tre hovedmål med relevans for Boligpolitisk temaplan, åtte delmål og tilknyttede strategier inngår i tabellen under (tabell 1). Til sammen utgjør disse planens overordnede målbilde.

Tabell 1: Målbilde

Innsatsområde og hovedmål	Delmål	Strategier
God helse og livskvalitet gjennom hele livet. «Holmestrand er en kommune med trygge rammer og små forskjeller som fremmer helse, mangfold og inkludering»	1. Utvikle helsefremmende og sosialt bærekraftige lokalsamfunn	Samarbeide om et systematisk og kunnskapsbasert folkehelsearbeid mellom offentlige myndigheter, private aktører og frivilligheten.
	2. Bygge et aldersvennlig samfunn	Vektlegge medvirkning og samskaping som framgangsmåte.
		Engasjere og motivere innbyggerne til å planlegge for egen alderdom og pensjonisttilværelse.
		Tilrettelegge for at eldre kan leve selvstendige liv og bo i eget hjem så lenge som mulig.
		Sikre effektiv oppgaveløsning og ressursbruk som fremmer optimal kvalitet i kommunale tilbud- og tjenester.

	3. Sikre bærekraft i lokalsamfunnet og i kommunens tjenester	Sikre tverrfaglige, helhetlige og koordinerte forløp i helsetjenestene.
		Fremme digitalisering; tilby tjenester med utgangspunkt i innbyggernes behov. Vi har fokus på tilgjengelighet, brukervennlighet og selvbetjening.
		Bruke digitalisering til å fremme effektiv ressursbruk og skape bedre samhandling mellom kommune, næringsliv og innbyggere.
Vekst og verdiskaping. «Holmestrand er en næringsoffensiv og bovennlig kommune»	4. Tilrettelegge for omstilling og innovasjon 5. Være en attraktiv kommune for eksisterende og nye bedrifter, innbyggere og besøkende 6. Tilrettelegge for nytenkning og utvikling i kommunens egen virksomhet	Praktisere tydelig, forutsigbar og effektiv plan- og saksbehandling.
		Sikre variasjon og kapasitet i boligbyggingen, deriblant aldersvennlige botilbud med sentral beliggenhet samt botilbud som er attraktiv for barnefamilier.
		Gjøre byrom, uterom, møteplasser, utemiljø, publikumsrettede bygg og ny boligmasse tilgjengelig for alle gjennom universell utforming.
Attraktive by- og bygdesenter. «Holmestrand har attraktive by- og bygdesenter der folk vil bo, arbeide og reise til»	7. Skape bo- og levemiljø med kvalitet, aktivitet og opplevelser. 8. Sikre forsvarlige og bærekraftige rammer for by- og stedsutvikling gjennom kommunal planlegging og forvaltning.	Utarbeide planer etter behov og ha oppdatert planverk som sikrer langsiktig og overordnet styring og utvikling av kommunen.

Mandat og arbeid med temaplanen

Utarbeidelse av temaplanen, føringer for planprosess og innhold ble vedtatt i Kommunestyre 8. februar 2023. Dette ble videre effektivisert med delegering av mandat fra administrativ ledelse 27. februar samme år. Boligpolitisk temaplan 2024-2027 er et produkt av tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid og kontinuerlig datainnsamling i perioden mars 2023 til april 2024. Resultatet svarer ut føringer.

Fagmiljøer på tvers av alle programområder i kommunen har vært likeverdig involvert. Offentlige organer, private og frivillige aktører som har berøringspunkter til temaområdet har supplert innhold gjennom drøftinger og innspill. Kommunens tre råd; ungdomsråd, eldreråd og råd for mennesker med funksjonsnedsettelse har vært løpende orientert i planprosessen^{viii} og er gitt mulighet til å «fargelegge» innhold. Temaplanen bygger for øvrig på et stort omfang av føringer fra nasjonale-, regionale og lokale myndigheter, som er beskrevet under «Lover og føringer» innledningsvis i Kunnskapsgrunnlaget. Premisser om tverrfaglig og tverrsektoriell samskaping er oppfylt i arbeidet. Oversikt over medvirkningsaktiviteter er listet i *Tabell 2* under. I tabellen er følgende aktiviteter utelatt:

- ⇒ Tolv plangruppemøter mellom mars 2023 og april 2024. Administrativ plangruppe har hatt syv deltakere foruten prosjektleder. Alle fra berørte fagområder, med ansvar for fag-, forvaltnings- eller myndighetsutøvelse fordelt på de fire programområdene i kommunen.
- ⇒ Fem møter for å sikre digitalisering av Boligpolitisk temaplan 2024-2026, og andre temaplaner i styringssystemet Framsikt (oppbygging av struktur, opplæring og veiledning). Prosessen er pågående.
- ⇒ Seks prosjektmøter med Husbanken som ledd i innføring av KOBO- digitalt søknad- og saksbehandlingssystem for vanskeligstilte på boligmarkedet. En prosess som også har omfattet ulike tverrsektorielle møter og et antall interne prosjektmøter for innføring av KOBO i Holmestrand kommune fra september 2023⁴ (prosessen er pågående).
- ⇒ Seks orienteringer og/eller rapporteringer til styringsgruppen fra plangruppen og/eller prosjektleder (4 muntlige og 2 skriftlige).
- ⇒ Tre revideringer av planprosessbeskrivelsen.

Kommunedirektørens ledergruppe har vært styringsgruppe for planarbeidet, vedtatt sammensetning av plangruppen og prosjektleders mandat. Styringsgruppen beslutter eventuell høring før politisk behandling.

Tabell 2: Medvirkningsaktiviteter

Dato	Medvirkningsaktiviteter
1 februar 2023	Hovedutvalg for helse-, omsorg- og velferd, sak oppstart planprosess
8 februar 2023	Kommunestyret, sak oppstart planprosess
1 mars 2023	Temamøte med OVF Clements eiendom og Omsorg PLUSS – konsept for boliger med heldøgnsomsorg, aktivitetssenter og tjenestebase, presentasjon.
15-16. mars 2023	Boligsosial konferanse, Arendal. Husbanken sør

⁴ KOBO-innføringsprosjektet har hatt egen prosjektleder, prosjektorganisering og aktivitet, løst fra prosessen med utarbeidelse av Boligpolitisk temaplan. Prosessene har vært tett koblet sammen og prosjektleder for KOBO-innføringen har vært del av plangruppen for temaplanen.

27 mars 2023	Utvidet temamøte med Omsorg PLUSS – konsept boliger med heldøgnsomsorg, aktivitetssenter og tjenestebase, utvidet presentasjon
3 mai 2023	Webinar ny boligsosial lov, deltakelse
24. mai 2023	Åpent pårørendemøte Virksomhet Habilitering, presentasjon
8 juni 2023	Befaring modulhus Raufoss, erfaringsinnhenting samarbeidsmodell NBBL/bolignæring
12. juni 2023	Felles arbeidsmøte med kommunens råd (ungdomsrådet, eldrerådet og rådet for personer med funksjonsutfordringer)
13. juni 2023	Samarbeidsutvalget for Pensjonistforbundets lokalforeninger i Holmestrand, presentasjon
16. juni 2023	Styringsgruppemøte i Helhetlig innsats, presentasjon
19. juni 2023	Åpent innspillsmøte: «Hvordan skal vi bygge og bo i Holmestrand?» Sande kommunelokale. Presentasjon og datainnsamling. Husbankpresentasjon virkemidler
22. juni 2023	Åpent innspillsmøte: «Hvordan skal vi bygge og bo i Holmestrand?» Holmestrand bibliotek. Presentasjon og datainnsamling. Husbankpresentasjon virkemidler
25. oktober 2023	Hovedutvalg for helse-, omsorg og velferd, sak forlenget tidslinje.
25-26. oktober 2023	Boligsosial konferanse, Arendal. Husbanken sør, presentasjon
16-17. november 2023	Arbeidsseminar med utvidet plangruppe i Holmestrand kommune.
29. januar 2024	Eldreråd
29. januar 2024	Ungdomsråd
29. januar 2024	Råd for personer med funksjonsutfordringer
31. januar 2024	Hovedutvalg for helse og omsorg, presentasjon
6. februar 2024	Årlig møte med Husbanken sør
20. februar 2024	Samarbeidsutvalget for Pensjonistforbundets lokalforeninger i Holmestrand, presentasjon
26. februar 2024	Eldreråd
26. februar 2024	Ungdomsråd
26. februar 2024	Råd for personer med funksjonsutfordringer
19. mars 2024	Temamøte med bolignæringer i Holmestrand kommune, datainnsamling Foredragsholder; forfatter Inger Christensen «Huset mitt»
20. mars 2024	Internt boligsosialt temamøte for Holmestrand kommune, datainnsamling Foredragsholdere; Forfatter Inger Christensen «Huset mitt» Stein-Roger Westbye, Husbanken sør
8. april 2024	Eldreråd
8 april 2024	Ungdomsråd

Kunnskapsgrunnlaget

Kunnskapsgrunnlaget utgjør fundamentet til Boligpolitisk temaplan 2024-2027 og er utarbeidet som eget dokument, vedlagt temaplanen. Kunnskapsgrunnlaget gjengir status og viser at Holmestrand kommune har utfordringer på boligsosialt temaområde. Kunnskapsgrunnlaget viser behov for en bred innsats for å kunne innfri forventninger i ny lov og nye føringer.

De boligsosiale utfordringene henger primært sammen med organisatoriske forhold mellom berørte tjenester i kommunen, blant annet kunnskapsoverføring og koordinering. Et symptom er synliggjort med at kommunen i liten grad utnytter Husbankens økonomiske tilskudd til å sikre vedlikehold, oppgradering og tilpasning av boliger (eller til andre formål). Motstridende målsettinger⁵ virker til å være et forhold som også har gitt redusert forutsetning for planleggingen og tverrfaglig samarbeid på temaområdet. En kombinasjon av disse utfordringene har også påvirket forbedringsarbeid underveis i planprosessen (sak 046/23 Boligpolitisk temaplan 2024-2027, forlenget tidslinje). Prosjekt med mål om digitalisering av søknad- og saksbehandlingsprosessen for bistand til vanskeligstilte på boligmarkedet og nødvendige justeringer i tjenester til vanskeligstilte på boligmarkedet, som følge av at boligsosialloven trådte i kraft 1. juli 2023, er derfor forsinket. Forsøk på å etablere interne strukturer for flerfaglig samhandling og erfaringsutveksling på boligsosialt temaområde, under planprosessen, har heller ikke lyktes. Kunnskapsgrunnlaget viser at kapasiteten i kommunens tjenester, og i ledelsen av dem, kan være utfordret. Årsakene til dette er sammensatt og må sees mot følgende forhold:

- Kontinuerlig befolkningsvekst med suksessivt tilsvarende økte tjenestebehov.
- Målkonflikter gir redusert tilgang til virkemidler som kan gi forenkling og økt kvalitet i tjenester.
- Omfanget av lovendringer og oppjusterte forventninger fra sentrale myndigheter.

Alt i alt viser gjennomgangen av det boligsosiale temaområdet at det er avgjørende med en tverrfaglig sterk mobilisering. Bruk av konkrete virkemidler, og at bolig brukes som et virkemiddel i å utvikle nye arbeidsformer, kan gi bærekraftig tjenesteutvikling. Samlet virkemiddelbruk sikrer en reell aldersvennlig samfunnsutvikling.

Det boligsosiale temaområde og FNs bærekraftsmål

Det boligsosiale temaområdet er omfangsrikt, strekker seg på tvers av Holmestrand kommune som organisasjonen, og på langs fra politisk ledelse til utøvende tjenester. Temaområdet omfatter også aktører i andre sektorer og har et helt avgjørende utgangspunkt i boligpolitikk og samfunnsplanlegging.

Mål og strategier for temaområdet er beskrevet i et nøkternt fremtidsperspektiv mot 2030. Den første temaplanperioden fra 2024-2027 må anvendes til sikre organisatorisk justering i kommunens tjenester på temaområdet, og i anvendelse av virkemidler til vanskeligstilte på boligmarkedet.

⁵ Mål i Kommuneplanens samfunnsdel 2022- 2035 harmonerer ikke med praksiser som utelukkende svarer opp gjeldende Kommuneplanens arealdeler for tidligere kommuner Hof, Sande og Holmestrand og Kommunal planstrategi 2020-2024.

Herunder koble kommunen og kommunens tjenester til reformen «bu trygt hjemme» og sikre eldre, og andre vanskeligstilte grupper med tjenestebehov en egnet bolig. At Holmestrand kommune øker bruk av boligpolitiske-, boligøkonomiske- og boligsosiale virkemidler er imidlertid en avgjørende, innsatsfaktor for måloppnåelse.

Temaområdet berører et flerfaglig tjenestefelt i Holmestrand kommune. Det er behov for å styrke samarbeid mellom fagmiljøer i kommunen og øke samarbeidet med eksterne aktører for å oppnå bærekraft langs FNs tre bærekraftdimensjoner; økonomisk-, miljømessig- og sosial bærekraft.

Hvordan kommunen innretter innsats for å nå fremtidig bærekraft i lokalsamfunnet må sees i sammenheng med kommunens befolkningsvekst over tid, og det kommende historiske demografiske bruddet når antall innbyggere under 20 år blir lavere enn antall innbyggere over 65 år. «Bruddet» er definert som startstreken for de kjente demografiske utfordringene vi venter med en økt eldrebefolkning og en redusert andel unge (SSB, 2020^x). Det er antatt at i 2030 vil det for første gang i Norge være flere eldre enn barn. I Holmestrand kommune kan det virke som et slikt brudd kan komme tidligere. I tabell 3, under vises antall innbyggere over 62 og under 20 år per i dag, og skillet mellom gruppene utgjør om lag 400 innbyggere.

Figur 1: FNs tre bærekraftdimensjoner

Tabell 3: Aldersfordeling i Holmestrandbefolkningen, over 65 og under 20 år, 2024

K-39 Holmestrand 2024		
0-19 år	Personer	5934
20-64 år	Personer	15420
65 år eller eldre	Personer	5518

Kilde: SSB (2024) Tabell 07459: Befolkning, etter region, alder, statistikkvariabel og år^x

For å lykkes på det boligsosiale temaområdet er kommunen avhengig av andre aktører på ulike måter i lokalsamfunnsutvikling, boligbygging, finansiering og for å ivareta enkeltinnbyggers levekår. For forankring av nødvendig samarbeid er det behov for en helhetlig boligpolitikk. Boligsosialt temaområde omfatter både bistand til vanskeligstilte på boligmarkedet og forebyggende innsats som kan motvirke at befolkningen får slike bistandsbehov.

Bolig er en av velferdspilarene i vårt samfunn, ved siden av arbeid, utdanning og helse. Boligen dekker grunnleggende behov, bidrar til tilhørighet, gir fysisk trygghet og er en viktig sosial arena. Å bo sikkert og godt har betydning for helse og velvære, for sysselsetting og utdanning. Positive effekter av en god bolig er primært et resultat av *bostabilitet* og *nærmiljøkvaliteter*. Bostabilitet og nærmiljø fører til at beboerne over tid etablerer støttende og varige sosiale relasjoner, og at barn får en stabil oppvekst^{xi}. Tillit mellom mennesker og sosiale nettverk bygges best i samfunn som oppleves trygge og har gode levekår.

Bærekraftsmål^{xii} med spesielt fokus i Boligpolitisk temaplan er 1, 3, 10, 11, 12 og 13.

Det aller viktigste og gjennomgående målet er imidlertid nr. 17 som representerer «Samarbeid for å nå målene».

Figur 2: FNs Bærekraftsmål 1, 3, 10, 11, 12, 13 og 17

Mål og strategier

Trygge og gode boforhold er viktig blant annet for å bekjempe fattigdom og sikre gode oppvekstvilkår for barn og unge. Den sosiale boligpolitikken handler om å forebygge at folk får store boligproblemer, og å hjelpe dem som ikke selv klarer å skaffe seg og beholde en egnet bolig. Sosiale ulikheter i lokalbefolkningen er allerede påpekt som en folkehelseutfordring.

I utredning av kunnskapsgrunnlaget på det boligsosiale temaområdet er det gjort funn som også tyder på uforsvarlig drift av tjenester og en sosial ulikhet mellom grupper som er vanskeligstilte på boligmarkedet, og at Holmestrand kommune ikke påvirker noen av disse forholdene i tilstrekkelig grad. Temaplanperioden 2024-2027 må derfor fokuseres på å etablere forsvarlige tjenester og koble kommunen og kommunens tjenester til reformen «bu trygt hjemme» og sikre eldre, og andre vanskeligstilte grupper med tjenestebehov en egnet bolig. Holmestrand kommune har definert følgende langsiktige mål for Boligpolitisk temaplan:

1. Holmestrand kommune har helhetlig boligpolitikk
2. Holmestrand kommune har en samlet og effektiv boligforvaltning
3. Holmestrand kommune tar boligsosiale hensyn i samfunnsplanleggingen
4. Flere innbyggere eier bolig
5. Holmestrand kommune har individuelt tilpasset boligbistand

Etter en klargjøring av begrepet «aldersvennlig samfunnsutvikling» redegjøres det for temaplanens delmål og strategier for å nå mål i Kommuneplanens samfunnsdel, og andre føringer på det boligsosiale temaområdet. Delmål for temaplanområdet nummereres suksessivt og følges opp under handlingsprogrammet. Innsats er harmonisert med rammer i kommuneplanens Arealdel^{xiii} og sikrer indirekte påvirkning for måloppnåelse i følgende beslektede temaplaner:

- Kommunedelplan klima, energi og miljø 2023-2030^{xiv}
- Strategisk næringsplan 2023-2030^{xv}

Aldersvennlig samfunnsutvikling

Holmestrand kommunes mål å være en attraktiv, helsefremmende og boligvennlig vil rommes av en aldersvennlig samfunnsutvikling. I videre omtale av aldersvennlig lokalsamfunn og aldersvennlig samfunnsutvikling er attraktiv, helsefremmende og boligvennlig en inkludert del av benevnelsen. Sammenhengen begrunnes imidlertid i avsnittet under. Sammenhengen mellom en aldersvennlig samfunnsutvikling og reformen «bo trygt hjemme» tydeliggjøres i de neste to avsnittene. Hensikten er å forenkle målbildet til Boligpolitisk temaplan.

En kommunes attraktivitet har tradisjonelt vært knyttet til vekst og analysert etter bostedsattraktivitet, næringsattraktivitet og besøksattraktivitet (Vareide, 2024^{xvi}). I dag legges FNs bærekraftsmål, og de tre bærekraftdimensjonene til grunn for vurdering av attraktivitet i en kommune^{xvii}. Et helsefremmende lokalsamfunn (Healthy City) ble definert av WHO allerede i 2003^{xviii} som et lokalsamfunn som utvikler fysiske og sosiale miljøer som gjør det mulig for folk å støtte hverandre i alle livets funksjoner og oppnå sitt fulle potensial. Et helsefremmende lokalsamfunn er både bærekraftig, aldersvennlig og vil bidra til attraktivitet, for utvikling i en slik retning må den sosiale bærekraftdimensjonen vektlegges i samfunnsplanleggingen^{xix}. Boligvennlighet forteller hvordan kommune sørger for at det bygges nok og riktige boliger, og at tidsbruk og gebyrer er på et fornuftig nivå med henblikk på kommunen som planmyndighet og samfunnsutvikler. Det er et mål at alle skal kunne bo i egnede boliger og områder alle kan besøke, gå i eller oppholde seg i. For å oppnå dette, skal prinsippet om universell utforming ivaretas i planleggingen og i kravene til det enkelte byggetiltak. For boliger skal prinsippet om universell utforming ivaretas gjennom krav til tilgjengelighet^{xx}.

Aldersvennlig samfunnsutvikling handler om å planlegge for fremtiden for å sikre gode lokalmiljøer som bidrar til deltakelse og motvirker isolasjon og ensomhet. Universell utforming i lokalsamfunnet, av boliger og å stimulere til at innbyggere planlegger og gjør tilpasninger for å kunne bo hjemme lengst mulig, er hovedelementer i en slik utvikling. En begrunnelse for aldersvennlig samfunnsutvikling er at Norge frem mot 2040 vil få nesten en kvart million flere over 80 år, en dobling sammenliknet med i dag. Et aldersvennlig lokalsamfunn skal også være bærekraftig og vil inkludere kvalitetene som rommes i begrepene «attraktiv, helsefremmende og boligvennlig».

Stortingsmeldingen «Felleskap og meistring – bu trygt heime»^{xxi} ble lagt frem i 2023 og er den siste av flere reformer for å sikre en aldersvennlig og bærekraftig samfunnsutvikling. De tre viktigste innsatsene i reformen er:

- Program for et aldersvennlig Norge, som skal skape flere sosiale møteplasser, aldersvennlig transport, aldersvennlig frivillighet og planlegging for en bedre alderdom.
- Eldreboligprogrammet, som skal bidra til både tilpasninger i eldres hjem slik at de kan bo hjemme lenger og til bygging av omsorgsboliger, trygghetsboliger og sykehjemsplasser.
- Den nye hjemmetjenesten, som skal bidra til at eldre får møte få og faste medarbeidere, bedre grunnbemanning og færre vikarer.

Delmål og strategier

Det vises til Kunnskapsgrunnlaget side 12 til 14 for beskrivelser av begrepet “helhetlig boligpolitikk” og til side 14 til 31 for nærmere beskrivelse av virkemidler på boligsosialt temaområde, herunder:

1. Politiske virkemidler
2. Husbankens virkemidler for kommuner og private virksomheter
3. Virkemidler til vanskeligstilte på boligmarkedet

Tabell 4: Delmål og strategier	
Delmål 1: Holmestrand kommune har helhetlig boligpolitikk	
Strategier	
➤ Kommunen sikrer felles mål bilde for praksisutøvelse på det boligsosiale temaområdet. ➤ Kommunen sikrer balanse mellom økonomiske, sosiale og miljømessige bærekraft i bolig- og nærmiljøutviklingen. ➤ Sammenhenger mellom generell boligforsyningen, boliger for vanskeligstilte, kommunens roller og ambisjoner i boligpolitikken er hensyntatt og forankret i kommunens plan- og styringssystem ➤ Kommunen sikrer variasjon av boliger i boligforsyning til lokalområder, med flere nøkterne småhus og leiligheter fremfor eneboliger. Dette vil bidra til en mangfoldig befolkningssammensetning, redusere sosiale ulikheter og gjør at flere kan eie egen bolig og finne en egnet bolig. ➤ Kommunens eksisterende boligtomter og boligbebyggelse vurderes for vedlikehold, ombruk og transformasjon for å sikre bolig som et virkemiddel til mer effektive tjenesteleveranser og for økt tjenestekvalitet til særdeles vanskeligstilte grupper (herunder som følge av demografiske utfordringer). Dette vil redusere arealforbruket ved at man kan øke befolkningen i området, uten å øke bygningsmassen. Bærekraftige løsninger for bygging og oppgradering av boliger, kan det gi viktige kutt i klimagassutslipp fra bygg- og anleggsektoren. Slike valg kan ta oss nærmere målet om å bli et lavutslippssamfunn. Det er per i dag nybygg som står for de største utslippene. ➤ Strategisk salg av kommunens eiendommer med boligsosiale klausuler vurderes i gjennomføring av eldreboligprogrammet. ➤ Kommunen prioriterer innsats for at eldre og andre grupper vanskeligstilte på boligmarkedet, med samtidige tjenestebehov, sikres egnede boliger i første planperiode 2024-2027.	
Delmål 2: Holmestrand kommune har en samlet og effektiv boligforvaltning	
Strategier	
➤ Kommunen ivaretar krav til personvern og informasjonssikkerhet i forvaltning av kommunalt disponerte utleieboliger. ➤ Kommunen sikrer gevinster fra digitaliseringstiltak (Kobo: Digital tjeneste for boligsosialt arbeid^{xxii}) med kontinuerlig oversikt (datagrunnlag) og forenklet prosess med å søke, tildele og administrere kommunale utleieboliger, samt følge opp beboere. ➤ Kommunen sikrer at nybygg, botilbud og andre tiltak finansieres på en bærekraftig måte med Husbankens virkemidler. ➤ Kommunen sikrer nødvendig og tilstrekkelig kompetanse i, og samordning av, boligforvaltningsleveranser og boligtenester.	
Delmål 3: Holmestrand kommune tar boligsosiale hensyn i samfunnsplanleggingen	

Strategier
➤ Kommunen etablerer samordnet boligsosial planlegging, boligoversikt og samarbeidsrutiner for årlig rapportering på oversikter over boligsosiale utfordringer og vurderinger av behov for tiltak. ➤ Sosial bærekraft blir tilstrekkelig vektlagt i planlegging av nærmiljøer og gode tilpassede boliger til alle innbyggere. ➤ Kommunen sikrer digital og brukervennlig tilgang til boligsosial bistand fra kommunen og har kontinuerlig oversikt over behovet for ordinære og tilpassede boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet. ➤ En drøfting av kommunens boligsosiale utfordringer er flerfaglig og inngår som del av Kommunal Planstrategi (etter plan- og bygningsloven § 10-1). ➤ Mål og strategier som er egnet for å møte kommunens boligsosiale utfordringer fremgår av Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel (etter plan- og bygningsloven kapittel 11) ➤ Strukturer for tverrsektoriell og tverrfaglig planlegging etableres i etter Lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet (vi). ➤ En årlig vurdering av status på det boligsosiale temaområde inngår i Holmestrand kommunes årsrapport. ➤ Tiltak på temaområdet som forutsetter en økonomisk bevilgning, vil inngå og eventuelt prioriteres i det årlige arbeidet med budsjett og økonomiplan.
Delmål 4: Flere innbyggere eier egen bolig
Strategier
➤ Kommunen tilrettelegger for at flere kan eie egen bolig med bruk av startlån og tilskudd til nye målgrupper som eldre og personer med funksjonsnedsettelse. ➤ Kommunen tilrettelegger for at medarbeidere, utbyggere og innbyggerne får økt kunnskap om startlån, bostøtte og andre boligsosiale virkemidler ➤ Kommunen tilrettelegger for at medarbeidere, utbyggere og innbyggere får økt kunnskap om universell utforming og tilrettelegging av boliger.
Delmål 5: Holmestrand kommune har individuelt tilpasset boligbistand
Strategier
➤ Kommunen tar aktivt bruk av Husbankens virkemidler og kompetanse. Offensiv bruk av virkemidler for å møte nåværende utfordringer og demografiutfordringer. ➤ Kommunen samarbeider med andre sektorer og andre offentlige aktører som kan bidra i den boligsosiale innsatsen. ➤ Kommunen stimulerer aktivt til samarbeid som kan bidra til utvikling av aldersvennlige og bærekraftige lokalmiljøer. ➤ Kommunen egger til rette for samskaping med innbyggere, interessegrupper og andre relevante aktører i utvikling av nye boligprosjekter og videreutvikling av boligmiljøer. ➤ Kommunen sikrer samordning, koordinering og samhandling mellom tjenester, lik tilgjengelighet, medvirkning i tjenester og rettferdig fordeling av tjenester etter Lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet (vi). ➤ Innsats for etablering og kobling av temaplanområdet til Holmestrand kommunes styringssystem prioriteres i første planperiode. ➤ Kommunen oppfordrer til etablering av aldersvennlige bofelleskap eller kollektivhus.

Delmål og strategier for på temaområdet lokalt favner alle FNs bærekraftsmål, pekt ut som vesentlige for det boligsosiale temaområdet.

Figur 3: Temaplanens mål og strategier versus FNs bærekraftsmål

Handlingsprogram og virkemidler

Handlingsprogram

Handlingsprogrammet for Boligpolitisk temaplan tar utgangspunkt i mål og strategier for temaplanen. Formålet med handlingsprogrammet er å sikre tydelig oppfølging, synliggjøre tiltak, ansvarsfordeling, tidspunkt for gjennomføring og foreløpig anslag på kostnad. Handlingsprogram for Boligpolitisk temaplan vil integreres som et styringsverktøy i Handlings- og økonomiplanen på sikt.

Det første handlingsprogrammet, som er gjeldende for perioden 2024-2027, blir særskilt for etablering av ny praksis og påkobling til reformer og planer, for å sikre særskilte vanskeligstilte grupper på boligmarkedet egnede boliger. Og for innhenting av etterslep på det boligsosiale temaområdet.

Forholdet til helhetlig handlingsprogram- og økonomiplan:

Tiltak som medfører behov for investeringer, behandles endelig som del av kommunens samlede Handlings- og økonomiplan. Det må påregnes ekstra driftsutgifter til etablering og kompetansebygging 2024 med mulige tilsvarende investeringer.

For alle tiltak og oppfølging av disse vil tverrfaglig kunnskap og samarbeid være påkrevd.

Tabell 5: Handlingsprogram 2024-2027

Delmål 1: Holmestrand kommune har helhetlig boligpolitikk
Tiltak
1. Implementering av kommunens boligsosiale utfordringsbeskrivelser og løsninger i overordnede planer gjennomføres. 2. Det utarbeides en boligsosial kompetanseplan med et bredt fokus (innbyggere, medarbeidere og samarbeidspartnere)

Delmål 2: Holmestrand kommune har en samlet og effektiv boligforvaltning
Tiltak
1. Boligforvaltningen samles hos en aktør.
Delmål 3: Holmestrand kommune tar boligsosiale hensyn i samfunnsplanleggingen
Tiltak
1. Kommuneplanens arealdel vedtas. 2. Kommunens planstrategi inkluderer drøfting av boligsosiale utfordringer.
Delmål 4: Flere innbyggere eier egen bolig
Tiltak
1. Gjennomgang utføres og sikrer differensierte boliger, etter behov, hos de mest vanskeligstilte gruppene på boligmarkedet, med samtidige helse- og omsorgstjenester. 2. Virkemiddelpraksis justeres tilsvarende.
Delmål 5: Holmestrand kommune har individuelt tilpasset boligbistand
Tiltak
1. Prosjekter startet i planperioden ferdigstilles (Kobo- digitalt system, organisatoriske justeringer). 2. Økt utnyttelse av boligsosiale virkemidler (kompetanse, ferdigheter og realisering). 3. Kommunen oppfordrer til etablering av aldersvennlige bofelleskap eller kollektivhus.

Virkemidler

Figur 4: Boligpolitiske og boligsosiale virkemidler

Holmestrand kommune har handlingsrom gjennom virkemiddelapparatet til økt bærekraft i lokalsamfunnet og i kommunens tjenester. Kommunen og de enkelte virksomheter må kontinuerlig vurdere behovet for nye virkemidler, og vurdere økonomisk-, sosial- og miljømessig effekt.

De ulike virkemidlene er enkeltvis gjort rede for i Kunnskapsgrunnlaget fordelt på boligpolitiske virkemidler, virkemidler kommunen kan benytte seg av og virkemidler til vanskeligstilte på boligmarkedet. Herunder er status for kommunens virkemiddelbruk beskrevet, detaljert der mulig.

Holmestrand kommune benytter ikke i stor nok grad av økonomiske virkemidler fra Husbanken. Mye tyder på at en økt bruk vil få effekt på kommunens økonomiske handlingsrom, klimaregnskap og andel vanskeligstilte på boligmarkedet. Virkemidlene må da sees i sammenheng. Virkemidler kan også være viktige insitamenter til en mer miljøvennlig utbygging og forvaltning (herunder vedlikehold) av boliger, bygg og nærmiljøer. Disse kan anvendes og redusere kostnader i kommunens egne prosjekter og i prosjektsamarbeid med private aktører.

En videre utforskning bør inkludere en vurdering av hvordan kommunen skal anvende hvilke virkemidler og begrunnes i hvordan virkemidler best kan redusere utgifter i kommunen, press i tjenestene eller styrke tjenestekvaliteten. Det må påberegnes at kommunen har manglende kunnskap og kompetanse til bruk av virkemidler på det boligsosiale temaområdet generelt.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Planen vil få økonomiske virkninger for kommunen på kort og lang sikt. Tiltak i den første planperioden mellom 2024 og 2027 vil gi økte driftsutgifter (pukkeeffekter) og det kan bli behov for investeringer fra 2028.

Det bør vurderes om kommunen bør gå aktivt inn med ressurser for å muliggjøre deler av boligpolitikken på det boligsosiale området. På lang sikt vil en ønsket bolig- og stedsutvikling kunne gi positive økonomiske konsekvenser for kommunen. Ved bedre tilgang på egnede boliger for eldre og personer med nedsatt funksjonsevne, vil disse gruppene kunne opprettholde sin selvstendighet og bli boende hjemme lengre. Dette reduserer behovet for pleie- og omsorgstjenester, og utsetter behovet for vedtaksbaserte tjenester. Ved å arbeide for å få flere over i det ordinære boligmarkedet, gjennom tilrettelegging av boligen og støtteordninger som startlån, vil kommunen kunne rette ressursene mot de som trenger kommunal bolig mest.

Øvrige administrative og økonomiske konsekvenser

Det må påberegnes rapportering på mål i Boligpolitisk temaplan på sikt og resultatoppfølging som del av styringsprosessen i Holmestrand kommune. Temaplanen piloterer planmodulen i Framsikt og vurdering av hvorvidt temaplanen bidrar til å nå kommunens mål, vil bli en ny øvelse for alle. Samarbeid på tvers bør være utgangspunkt i arbeidet med å vurdere graden av måloppnåelse. En samlet vurdering av status og måloppnåelse vil bli gitt i forbindelse med årsrapporten.

Vedlegg: Kunnskapsgrunnlag

Sluttnoter

- ⁱ Holmestrand kommune (2024) Kommunestyre sak 056/24 Boligpolitisk temaplan 2024-2027 https://holmestrand.kommune.no/api/presentation/v2/nye-innsyn/filer/v-0bc6f856_e9cc_4d91_99a2_0bf12453b5f1-640233_8_A!d-2021222379!DqWVME?pid=1
- ⁱⁱ Folkehelseinstituttet (2023) (2024) Folkehelseprofiler for Holmestrand 2023 og 2024. <https://www.fhi.no/he/folkehelse/folkehelseprofil/>
- ⁱⁱⁱ Holmestrand kommune (2022) Kommunestyre sak 063/22 Folkehelseutfordringer i Holmestrand-Oversiktsdokument. https://holmestrand.kommune.no/innsyn.aspx?response=journalpost_detaljer&journalpostid=2021081027&scripturi=/innsyn.aspx&skin=infolink&Mid1=300&pf=mote
- ^{iv} Holmestrand kommune (2024) Kommunestyre sak 016/24 Oversikt over helsetilstanden i Holmestrand kommune. <https://pub.framsikt.net/plan/nyeholmestrand/plan-1445e92a-87ca-4ea2-8a53-a162824f97a3-30898/#/>
- ^v Holmestrand kommune (2023) sak 009/23 Boligsosial Handlingsplan - oppstart av planprosess https://holmestrand.kommune.no/innsyn.aspx?response=journalpost_detaljer&journalpostid=2021127156&scripturi=/innsyn.aspx&skin=infolink&Mid1=300&pf=mote
- ^{vi} Kommunal- og distriktsdepartementet (2022) Lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet [boligsosialloven] <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2022-12-20-121>
- ^{vii} Kommunal- og distriktsdepartementet (2022) Prop. 132 L (2021–2022) Lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-132-l-20212022/id2919288/>
- ^{viii} Kommunal- og distriktsdepartementet (2019) Forskrift om kommunale og fylkeskommunale råd for eldre, personer med funksjonsnedsettelse og ungdom. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-06-17-727>
- ^{ix} SSB (2020) Nasjonale befolkningsframskrivninger 2020. Modeller, forutsetninger og resultater. https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/422992?ts=172798fae98
- ^x : SSB (2024) Tabell 07459: Befolkning, etter region, alder, statistikkvariabel og år. <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/tableViewLayout1/>
- ^{xi} Umblijs, J. m.fl. Institutt for samfunnsforskning (2019:1) Boligens betydning for annen velferd. En gjennomgang av nasjonal og internasjonal forskning. <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2579810/Boligens%2Bbetydning%2Bfor%2Bannen%2Bvelferd.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- ^{xii} FN-sambandet (2024) FNs bærekraftsmål. <https://fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>
- ^{xiii} Holmestrand kommune (2024) Planutvalg sak 001 og 002/24 Ny førstegangsbehandling av kommuneplanens arealdel 2023-2025. https://holmestrand.kommune.no/innsyn.aspx?response=journalpost_detaljer&journalpostid=2021193952&scripturi=/innsyn.aspx&skin=infolink&Mid1=300&pf=mote
- ^{xiii} Holmestrand kommune (2024): KPA Plankart (med endringer etter behandling i FSK 010224). <https://holmestrand.kommune.no/f/i50bc1cb8-dbc8-4226-b97b-e40bd3a047af/kpa-plankart-arealformal-med-endringer-etter-behandling-i-fsk-010224.pdf>
- ^{xiii} Holmestrand kommune (2024): KPA Planbeskrivelse (med endringer etter behandling i FSK 010224). <https://holmestrand.kommune.no/f/id41ffdd-12bd-47a8-8de4-f083fd6b0e1d/kpa-planbeskrivelse-med-endringer-etter-behandling-i-fsk-010224.pdf>
- ^{xiv} Holmestrand kommune (2023) Kommunestyre sak 111/23 Kommunedelplan klima, energi og miljø – Sluttbehandling. https://holmestrand.kommune.no/innsyn/hjelpen/politikk-og-innsyn/politisk-moteplan/#/details/m-0bc6f856_e9cc_4d91_99a2_0bf12453b5f1-691!TGhzu3
- ^{xv} Holmestrand kommune (2023) Kommunestyre sak 200/23 Strategisk næringsplan 2023-2030 – Sluttbehandling. https://holmestrand.kommune.no/innsyn/hjelpen/politikk-og-innsyn/politisk-moteplan/#/details/m-0bc6f856_e9cc_4d91_99a2_0bf12453b5f1-694!tBTC0S
- ^{xvi} Vareide, Knut (2024) Hvordan skape vekst? <https://press.nordicopenaccess.no/index.php/noasp/catalog/view/203/1182/10050#>
- ^{xvii} Kommunal- og distriktsdepartementet (2022) Attraktiv by - Statens pris for bærekraftig by- og stedsutvikling. https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/by_stedsutvikling/attraktiv_by_pris/id2895050/?expand=facebook2913733
- ^{xviii} WHO (2003) WHO Healthy Cities Network in Europe: Goals and Requirements. https://who-sandbox.squid.cloud/data/assets/pdf_file/0004/101110/E81924.pdf

^{xix} Helsedirektoratet (2018) Folkehelse og bærekraftig samfunnsutvikling. Helsedirektoratets innspill til videreutvikling av folkehelsepolitikken. https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/folkehelse-og-baerekraftig-samfunnsutvikling/Folkehelse%20og%20b%C3%A6rekraftig%20samfunnsutvikling.pdf/_attachment/inline/3bee41d0-0b38-4957-913e-beda965e37a:a89f2b8d35a30992c90f2f4c4f872d2ffdd0abaa/Folkehelse%20og%20b%C3%A6rekraftig%20samfunnsutvikling.pdf

^{xx} Kommunal- og distriktsdepartementet (2023) Bolig og nabolag. https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan_bygningsloven/planlegging/fagtema/bolig_nabolag/id2901717/?expand=factbox2901729

^{xxi} Helse- og omsorgsdepartementet (2023) Meld. St. 24 (2022–2023) Fellesskap og meistring — Bu trygt heime. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-24-20222023/id2984417/>

^{xxii} Husbanken (2024) Kobo: Digital tjeneste for boligsosialt arbeid. <https://www.husbanken.no/kobo/>